

## Otevřený dopis ke kvalitě učebnic a ke stanoveným kritériím k získání doložky MŠMT

Mgr. Veronika Sováková  
Národní pedagogický institut České republiky  
Senovážné náměstí 25,  
110 00 Praha 1

19. 2. 2025

Vážená paní Sováková, vážené vedení NPI ČR,

obracíme se na Vás v souvislosti s nedávno [medializovanou](#) problematikou obsahu některých českých učebnic. Tyto materiály ukázaly na hlubší systémový problém v přístupu k genderové a sociální citlivosti ve vzdělávání. Konkrétně se jednalo o pasáže ze cvičebnic obsahující odkaz na sebevraždu a sexualizaci žen: [„Spol kal prášky a pustil si pl n?; Právě mě lízá líná Líza z Liberce. Nelíbí se mi, má ošklivé zuby a tlustá lýtka. Rozplývám se Líze v puse a ona chtivě polyká.“](#) Ačkoli se ve výše zmíněné kauze jednalo o dva příklady z učebnic, které nemají doložku MŠMT, tento problém se týká i jiných učebních materiálů, které doložku získaly, a to v rozsáhlé a systematické podobě. Tento systémový problém mapuje a dokládá publikace [Reflexe diversity: analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích](#), jež analyzovala 14 učebnic (vč. pracovních sešitů) českého jazyka a 20 učebnic (vč. pracovních sešitů) matematiky pro 8. a 9. ročníky základních škol s doložkou MŠMT.

Oceňujeme, že [současná kritéria pro udělení doložky MŠMT](#) stanovují požadavky na „uplatňování principu rovných příležitostí mužů a žen a genderové rovnosti“, „udržitelný rozvoj a ochranu zdraví“ či „demokracii, pozitivní hodnotovou orientaci, osobní odpovědnost jedince a toleranci“. Nicméně se domníváme, že tato kritéria nejsou dostatečná a ani důsledně dodržována, aby tak učebnice s doložkou skutečně tyto principy naplňovaly.

### **Identifikované problémy, které kritéria pro udělování doložky nereflektují:**

#### **A) Nevhodné zpracování citlivých témat**

Důležitá témata jako rozvod, duševní zdraví, coming out nebo násilí jsou v učebnicích používána jako téma k procvičování gramatiky a jsou prezentována bez upozornění na svou citlivost nebo odkazu na možnou pomoc. Taková cvičení vyučovaná bez profesionální moderace mají potenciál být traumatizující především pro studující, kterých se tato témata

bezprostředně týkají. Lze jmenovat příklad cvičení<sup>[1]</sup> zaměřeného na druhy souvětí, které využívá téma poruchy příjmu potravy, aniž by reflektovalo citlivost tohoto tématu pro žáčky a žáky, kteří s ním mohou mít osobní zkušenost. Téma je zde použito výhradně pro cvičení gramatiky, bez odkazu na odbornou pomoc či podporu.

Stejně problematické jsou metody rozvoje empatie – například úkol<sup>[2]</sup>, v němž se děti mají „převléct za oběti holocaustu“. Tento přístup spíše trivializuje utrpení než by vedl k hlubšímu pochopení historie. Nebo také cvičení zahrnující prvky násilí, jako příklad můžeme uvést cvičení<sup>[3]</sup> na znalost moudrů zahrnující „Škoda každé rány, která padne vedle“, ale již neobsahující reflexi hodnotového poselství. Vzhledem k rozšířené problematice domácího násilí a násilí na dětech je obzvlášť důležité pečlivě vybírat a reflektovat jazykové prostředky, které mohou posilovat násilné postoje a bagatelizovat násilí.

## **B) Nediskriminace nestačí, je třeba reprezentovat různorodost společnosti**

Ačkoli kritéria vyžadují, aby učebnice neobsahovaly stereotypy o sociálních skupinách, neupravují, zda by tyto skupiny měly být aktivně reprezentovány, což se podepisuje na jejich absenci. Analýza vybraných učebnic ilustruje neviditelnost menšinových skupin:

- Romové a Romky jsou zobrazeny v 0,14 % všech zobrazení.<sup>[4]</sup> Navíc v mnohých případech je daná skupina zobrazena stereotypně.<sup>[5]</sup>
- Homosexualita je zmiňována jen ve 4 případech (0,023 %).<sup>[4]</sup>
- Lidé žijící s mentálním a tělesným postižením jsou zmíněni jen v 0,14 % ze všech zobrazení.<sup>[4]</sup>

Tato data naznačují systematickou podreprezentaci menšinových skupin a potřebu cílenějšího začlenění rozmanitých identit do vzdělávacích materiálů. Tato absence vytváří iluzi homogenní české společnosti, neposkytuje vzory pro děti z různých menšin a nezahrnuje je do vzdělávacího procesu jako plnohodnotné aktéry a aktérky.

Zneviditelnování se projevuje i při zobrazování žen: analýza odhalila, že ženy jsou v učebnicích zastoupeny výrazně méně než muži – tvoří pouze 25–30 % všech zmínek.<sup>[4]</sup> Kromě nízkého zastoupení jsou ženy v učebnicích často zobrazovány v soukromých, pečovatelských či podpůrných rolích, případně jsou objektivizovány nebo sexualizovány. Naopak muži se častěji objevují v hlavních, aktivních rolích, zejména ve veřejném a profesním prostoru. Pokud se objevují v soukromé sféře, pak většinou ve stereotypních zobrazeních, jako jsou technické nebo opravárenské činnosti. Pečující aktivity, například úklid nebo vaření, jsou u mužů zobrazeny jen výjimečně. Tyto rozdíly jasně ukazují, že genderové stereotypy ve vzdělávacích materiálech stále přetrvávají.



Sít organizací, která hájí  
práva žen v České republice.

Česká ženská lobby  
V Luhu 715/6  
140 00 Praha 4  
info@czlobby.cz  
+420 725 820 266  
www.czlobby.cz

## Navrhovaná opatření

Vyzýváme Národní pedagogický institut, aby:

1. **Zajistil, že citlivá témata nebudou sloužit pouze jako gramatická cvičení** bez odkazu na pomoc, podporu nebo trivializování individuálních či historických traumat.
2. **Zajistil revizi kritérií pro získání doložky MŠMT a jejich důslednější dodržování**, které by garantovalo, že učebnice splňují rovné zastoupení žen a mužů a aktivně reprezentují různorodost společnosti (tzv. zastupují i menšiny etnické a národnostní, sexuální a lidi žijící s postižením), nikoliv pouze „neobsahují stereotypy“.
3. **Zajistil, že hodnocení těchto kritérií budou provádět odborníci/e s genderovou či intersekcionální expertízou.** *(Vnímáme však, že tento požadavek může mít různé strategické a praktické překážky, a proto ho předkládáme především k otevření diskuse. Rádi bychom se pobavili o možnostech, jak tento princip zajistit v rámci současného nastavení NPI.)*

Jsme připraveny prezentovat příklady problematických situací na společném setkání s odpovědnými aktéry a aktérkami NPI.

S pozdravem,

Eva Lukešová, předsedkyně České ženské lobby

[predsedkyne@czlobby.cz](mailto:predsedkyne@czlobby.cz)

+420 736 442 403

V Luhu 6, Praha 4

[www.czlobby.cz](http://www.czlobby.cz)

### Reference:

[1] Český jazyk 7: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia. Autorka: Zdeňka Krausová a kolektiv. Vydavatelství: Fraus. Vydání 2015. Cvičení 4.a); 4. b) - Str. 125.

[2] Český jazyk pro 8. ročník. Autorka: Jaromíra Kvačková a kolektiv. Vydavatelství: Nová škola s.r.o. Vydání 2015. Strana 135, cvičení 9 - Tvář v tvář.

[3] Český jazyk 7 - pracovní sešit, 1. díl. Autorka: Lenka Bičanová a kolektiv Vydavatelství: Nová škola, s.r.o. Vydání 2022. Strana 8, cvičení 2.

[4] Paul, T. et al. 2024. *Reflexe diversity: Analýza reprezentace identit ve vybraných českých učebnicích*. Brno: Genderové informační centrum Nora, o.p.s. [online]. Dostupné z:

[https://6d77a323ea.clvaw-cdnwnd.com/50d2286a49b6846c801b72a1cf7189d4/200001843-153dd153e0/Reflexe%20diverzity%20-%20Anal%20C3%BDza%20reprezentace%20identit%20ve%20vybran%C3%BDch%20C4%8Desk%C3%BDch%20u%C4%8Debnic%C3%ADch\\_NORA.pdf?ph=6d77a323ea](https://6d77a323ea.clvaw-cdnwnd.com/50d2286a49b6846c801b72a1cf7189d4/200001843-153dd153e0/Reflexe%20diverzity%20-%20Anal%20C3%BDza%20reprezentace%20identit%20ve%20vybran%C3%BDch%20C4%8Desk%C3%BDch%20u%C4%8Debnic%C3%ADch_NORA.pdf?ph=6d77a323ea)

[5] Spielhaus, R. et al. 2020. *The Representation of Roma in European Curricula and Textbooks: Analytical Report*. Council of Europe [online]. Dostupné z: <https://repository.gei.de/items/dfeab91b-0ba4-42e8-880c-3133aaf19484>

Členské organizace ČŽL: ACORUS / Aliance žen s rakovinou prsu / APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství / APODAC- Asociace pro porodní domy a centra / Business & Professional Women CR/ Česká asociace duš / Česká komora porodních asistentek / Českomoravská asociace podnikatelek a manažerek / Český helsinský výbor / Český svaz žen / EKS / Fórum 50 % / Fórum žen / Gender Studies / Genderové informační centrum NORA / Hnutí za aktivní mateřství / KONSENT / Manushe / Nadační fond Propolis 33 / NESEHNUTÍ / Neslyšící ženy v ČR / Gender & sociologie (SOÚ AV ČR) / Otevřená společnost / Ozvi se! (HollaBack! Czech) / Porodní dům U čápa / Prostor pro rodinu / Rodinné centrum Pexeso / ROSA – centrum pro ženy / Rozalio / Sdružení pro integraci a migraci / Spiralís / STAMP – Středočeská asociace manažerek a podnikatelek / UNIPA - Unie porodních asistentek / Ženy v právu